

Kegyelmet lettél az Úrnál,
fogansz és szülsz gyermeket,
embereknek Megváltója
lakja szüzi méhedet,
neve Jézus leszen, s majdan
üdvözt Ő népeket.

Nagy lesz és a Magasságok
Fia, dicső szent neve,
az Úr atyja Dávid székét
tölti majd be Ővele,
s Jákob házának lesz örök
uralkodó hercege.

Vajjon miként lehetséges?
Férfit én nem ismerek,
— szól a Szűz — s az angyal ajkán
örömtelt válasz remeg:
Istent szülsz, szüzességednek
pecsétjét nem sértve meg.

Reád száll a Szentléleknek
sugározó ereje,
kitől szűz méhed termékeny
lesz és élettel tele,
s akit szülsz, Magasságébéli
Fia lesz annak neve.

Ne kételkedj, magtalan és
öregedő rokonod,
Erzsébet, édes terhével
betölt már hat hónapot,
mert az Úrnál nincsen semmi
lehetetlen nagy dolog.

Legyen nékem, amint mondod
— szól a Szűz —, ó szent követ,
im az Úrnak szolgálója:
szólottál, szívem követ.
Istent fogadott méhébe,
s nem oldott mátkáövet.

Latinból : Lengyel Rezső.

Március 4-én üli a világegyház a lengyelek Szent Imréjének, Szent Kázmér hercegnek ünnepét. Ez az ünnep három szempontból is jelentős számunkra. Először azért, mert Szent Kázmér kis híja, magyar király lett. Már úgy volt, hogy a ráváró magyar trónt elfoglalja, amikor egyes főurak ellenállása visszavonulásra kényszerítette. Ő az égben a szentek koronájával lett gazdagabb, mi pedig egy szent királlyal lettünk szegényebbek. Másodszor ő volt talán az első, aki a ruthének megtérítését, vagyis Rómának való meghódoltatását, mert

ruthének Lengyelországban is vannak, egy ségesen akarta megoldani. Bizonyára korai halála, 25 éves korában halt meg, akadályozta nemes, apostoli szándéka végrehajtásában, melynek megvalósulása fölbecsülhetetlenül sokat jelentene nekünk, különösen ma. Végül a Pálosrendnek konfrátere volt Szent Kázmér herceg egész családjával egyetemben, rendi ünnepünk tehát az ő ünnepe, melyen különös hálával, szeretettel, örömmel gondolunk az ő megdicsőült alakjában azokra az egyházi és világi előkelőségekre, kik valami rendkívüli módon juttatták kifejezésre jóindulatukat a Rend iránt, mely aztán lelki kincseinek, javainak, kiváltságainak testvéri (konfráteri) megosztásával fejezte ki háláját irántuk.

*

Szent József ünnepén, március 19-én, szorongó, nehéz szívvel gondolunk a keresztény családokra, melyeknek égi pártfogója Ő. Megrendítő, micsoda krízisek és katasztrófák fenyegetik ma a keresztény családokat. Nem lehet döbbenet nélkül olvasni dr. Carl Sonnenschein Naplóját (Notizen, 1925 dec. 13.), aki az ő rapszódikus és hallatlanul és utólérhetetlenül kifejező és szuggesztív stílusában így villant rá a tátongó örvényekre :

«Három eset egy hét alatt. Az utcáról föl-szedve. Futólagosan. Irodám világából.

Az első eset. Négy napja, hogy könyörgött nekem. Egy katolikus leány. Apja egy közép-európai fővárosban lakik. Nem Berlinben. A leány a napokban látogatta meg őt ott. Nem volt a leánya számára mondanivalója. Anyjától elvált. Az apa maga zsidó s most egy zsidónő a második felesége. Ezzel él ama meg nem nevezett európai városban. Első felesége közben visszatért Berlinbe. Egy gazdag igazgatóhoz ment újra nőül. Valamelyik bank-igazgatóhoz, kinek címét a berlini címtárban megtalálhatják, de akit én nem nevezek meg. A vezetéknevét sem mondom meg, bár tudom. De a kettő már féléve ismét elvált. És a gazdag bankigazgató elvette cselédjét feleségül. Ismerem családi nevét és keresztnévét. Tudom azt is, hogy vajjon Friedenauban, Schönebergben vagy Wilmersdorfban laknak-e. Nem áru-lom el. Csak azt mondom, hogy az apátlan-anyátlan leány keservesen vergődik az életben. Hogy én egy megható levelet küldtem tőle tegnap igazi atyjához ama középeurópai városba s kértem őt, ne felejtkezzék meg gyermekéről itt Berlinben. Elvált anyja sem törődik vele. Mostohaapja, az elvált második apa, egyelőre a cselédjével állt össze s kisebb gondja is nagyobb annál, hogy első feleségének gyermekével gondoljon. Hány éves lehet ez a leány? Talán tizenhét ! Egészen magárahagyva. Ebben az állástalan világban üldözve ! Anyjára két férfi jut. Apjára két nő ! Második apjára ismét kettő ! De erre a védtelen, finomlelkű, komoly gyermekre egy apa, egy anya sem jut !

Második eset. Egy előadás után barátom-

mal és feleségével együtt egy csésze teánál ülök a barátságosan megvilágított asztal mellett. Átgázoltunk a fehér havon s most örülünk a kicsi házban a meleg szobának. Berlin szélén. Valahol. Barátom elmeséli a ház történetét. Lakott köztük egy diplomás mérnök. Az asszony második férje. Első férje elesett a háborúban. Pár éve a Keleti-tenger mellé ment nyaralni az asszony. Voltakép akarata ellenére. Megismerkedett ott egy gazdag emberrel, aki megtetszett neki s második férjével megegyezett, hogy fölbontják házasságukat s a harmadikhoz megy nőül. A válás megkönnyítésére ez utóbbinak nagybácsija ajánlkozott a «házasságtörő» szerepére. Erre meg is esküdött s egy pillanat alatt fölbontotta a házasságot a lichtenbergi hivatalos bíróság. Ez a 32-ik eset volt aznap. Vagyis: a harminckettedik! A törvényszékről mind a hárman a legközelebbi kávéházba mentek s közösen megülték a várva-várt sikert: a második férj, az elvált asszony, a nagybácsi, akinek «jósága» tette lehetővé a pör eredményességét. Barátom tovább mesél. Nővére is ebben a házban lakott. Férjes asszony. Férje a fronton volt. Csakhamar elfelejtkezett róla az asszony s más irányába fordult. Oly feltűnő volt a dolog, hogy anyja figyelmeztette vejét. De a legközelebbi szabadság hirtelen kibékülést hozott. Amint hazatér a háborúból: válik! Mind a ketten megegyeztek ebben. Első férje tanu volt a másodikkal kötött esküvőn. A lakzira azonkívül egy hatalmas virágcsokorral állított be. Az asszony nemsokára náthalásban meghalt. A szomszédok mesélik, hogy kereken kétezer márkába kerültek a rózsák, melyeket a halottas szoba földiszítésére s a koszorúkra fordítottak. A gyászolókhoz tartozott az első férj is, ki megtekintette a fölravatalozott halottat. A gyász nála és utódjánál mérhetetlennek látszott. De pár hét múlva a második férj viszonyt kezdett cselédjével. Akivel ma is együttél. Teaasztalunk körül csend lett. Olyan csend, mint künn a behavazott földeken. A lélekzetünk is elállt.

Harmadik eset. Az egyházközségi nővér kopog az ajtón. Valahol egy bérházban. Valahol a város közepén. Nem messze a két pályaudvartól. Egy nagy szürke bérházban. Mely ritkán lát elegáns látogatót. Az anyával akart beszélni. Hogy az újszülöttet megkereszteljék. A szülők 1924 novembere óta elváltak. A gyermek tehát házasságonkívüli. Az egyházközségi nővér kopogtatott. Azt gondolta, egy magános nőt talál kis gyermekével. De egy leány nyit ajtót. Két gyermek bámul ki vele a hasadékon. Az egyik talán tízéves. A másik körülbelül három. Különben senki sincs otthon. A nagyságos asszony csak délután található. Pár nap múlva hazajön. Ismét kopog az ajtón. Most itthon van az asszony. Ugyanabban a szobában van a férfi is és a gyerekek. A férfi beleszól a beszélgetésbe. A nővér azonban az asszonnyal akar beszélni, nem vele. Hat napja házasok már, mondja a férfi.

Ő zsidó. Az asszony katolikus. Külföldi. Hét évvel idősebb a férfinál. Már leánykorában lett anya. Innen a tíz éves gyermek. Akkor elvette őt első férje. Ebben a házasságban lett a második gyermek anyja. Akinek apja azonban második férje. Hozzáment ugyanis az elsőtől való elválás után. Ettől a második férjétől származik a hároméves gyermekén kívül az egyhetes. Az utolsó. A harmadik férfi, aki megosztja vele lakását, kijelenti most, hogy mind a kettő az ő gyermeke. Egyik sincs még megkeresztelve. Nem is lesz. Sőt az anya is zsidó akar lenni. Az egyházközségi nővér tanácsát kéri. Hogyan kell kilépnie az Egyházból és hogyan léphet be a zsinagógába. A férfi ugyan nem tartja a zsinagóga szokásait. De van faji öntudata s meg akar maradni atyáinak közösségében. A nővér mondja a férfinak is, az asszonynak is, hogy nem szabad így bánni a legmélyebb dolgokkal. Amiket örököl és átél az ember. Külsőleg ugyan el lehet szakadni az Egyháztól, de belsőleg azért nem. A tízéves gyermek csöndesen áll a sarokban. Egész csöndesen először. Azután szóhoz jut s világosan és határozottan kijelenti, hogy katolikus akar maradni. Valahol külföldön katolikus módon keresztelték meg. Valahol külföldön hétéves korában, az első szentáldozáshoz is járult. Nincs szükség tehát, hogy a nővér kérje előkészítését az áldozásra. Már rég megtalálta az utat a Megváltóhoz és hűségesebb maradt Hozzá, mint sokan közülünk.

Mindnyájan meghajtjuk fejünket e gyermek előtt és újra és újra elénk tolul e tízéves fiúcska képe, bárhova nézzünk is. Ott áll az asztal sarkán. Ahol a bejegyzett levél fekszik. Mely ma reggel érkezett. Azt írta valaki, hogy felesége elhagyta. Elhagyta, nem tudom, huszonnyolc vagy harminc éves házasság után. Most Berlinben él. Egy villában. Rokonainál. Teljes jólétben. Terített asztalnál. Kristályüvegek előtt. Tükrök és virágok között. Olykor ragyogó fehér yachtján a Havelen síklik le. A Csatornán át a Keleti-tengerre. Egész Svédorszáig. De férje útjából kitér. Mind a kettő katolikus. Mind a kettő pontosan teljesítette vallási kötelességeit harminc éven keresztül, legalább is külsőleg. Fiúk már több mint húszéves. S most jött az asszonyra a bolondóra. El akar válni! Ez nem élet az ő oldalán! Szüksége van szabadságra. Így csak kínlódik s ezt már nem bírja tovább! A grunewaldi hölgy! Vajjon ez lesz a negyedik eset ezen a héten? Az oszlás már a velőkig hatol? A kultúra épülete már alapjában inog? Vulkan fortyog alattunk s elsötétül szemünk előtt a horizont? Elpusztul a föld? Elnyel minket a kor? — Berendelném ezt a polgári, túltáplált, jólélő hölgyet, hogy jöjjön velem Berlin keleti felébe. Szürke lépcsőkön végig. Sötét kapukon át. Pincék, csűrök, fűtetlen odvak árnyékába. A kiáltó szükségbe és az üvöltő nyomorba. Gyermekéhez e földült otthonok káoszában! Emberekhez, kik tető nélkül, jóság nélkül,

anya nélkül élnek. Ama poklokba, melyek ott napról-napra fölizzanak s Európát lángba borítják. Félek, hogy ezek a túljól élő emberek csak akkor értenek meg, milyen veszélyes játékot játszanak, amikor játékuk végső konzekvenciája, túlérett gyümölcse, borzalmas logikája a küszöbükön állna. Ha a tömegek villáikat gyujtogatnák föl, csak akkor eszmélnének rá, micsoda vetést vetett el példájuk. Egyház nélkül élő emberek számára nincs más felelet, mint a fölfordulás lángnyelvei. Azok fényében azonban egy Alapítás áll, egy Tekintély, egy Hirdető égbenyúló alakja! Könyörtelen biztosan mutatja az utat és szédüléstől menten! Sziklaszilárdan! Az Egyház! Ezt a káoszt, ha nem akar fölperzselődni és szétmálni és elrohadni, ezt a káoszt csak az ő parancsa oldja föl. A fölbonthatatlan házasság parancsa! Nincs más útja a gyógyulásnak. Akinek Európában még érzéke van az emberiség fönnmaradása, a gyermek védelme, a kultúra egészsége iránt, annak Hozzá kell igazodnia. Igazad van, tízéves fiúcska! «Én katolikus akarok maradni!» Különben széthull Európa!»

Ilyen megrendítő esetekről magyar viszonylatban is sokat lehetne beszélni! Szent József, könyörülj rajtunk és könyörögj értünk!

Különösen a magyar családok döbbenetesen aggasztó terméketlensége miatt... *Bálint József*, országgyűlési képviselő, derék székely népünk fia, maga is tizenkétgyermekes család sarja, nemrég mutatott rá egy megrendítő előadásában, hogy a magyarság átlag minden négy évben egy világháborút veszít: 800.000 magyart, akik nem születnek meg bűnös beavatkozás folytán! Mig körülöttünk a román, a szerb egyre szaporodik! Pedig jöhetnének bármilyen pusztító háborúk, jöhetne újra és újra Trianon: fennmaradásunk nem a véres csatamezőn, hanem a népes otthonokban dől el! «Lehet egy nép hatalmasan gazdag, művelt, kezében tarthatja a világ legjelentősebb jövedelmi forrásait, nyerhet háborút..., mindez azonban csak pünkösdi királyság, mert ha nem szaporodik, napjai, évei meg vannak számlálva. Viszont érhet egy népet megaláztatás, hadi sikertelenség, még vesztes háború is, ha szaporodásban a többiek fölé kerekedik, övé a jövő. Ezt nem mi találtuk ki, ez számtani szükség-szerűség, történelmi vaskövetkezetesség, amit a história igazol.» Gondoljunk csak a kultúránkat megalapozó görögök, a világhódító rómaiak s a «Gloire» ragyogó és büszke népének, a franciáknak szomorú példájára!

*

Gyümölesoltó Boldogasszony március 25-i szép ünnepén tartjuk immár hagyományosan évről-évre a Zeneakadémián pálos hangversenyünket. A mi kedves közönségünk bizonyára az idén is zsúfolásig meg fogja tölteni a hatalmas nagytermet, ahol most *dr. Nádas Zoltán* püspöki tanácsos fogja megnyitni az ünnepi estét, melyen *Udvardy Tibor* és *Szabó*

Ilonka a Magy. Kir. Operaház tagjai ének-számokkal, *Lehotay Árpád* és *Vándory Margit* a Nemzeti Színház tagjai szavalatokkal fognak szerepelni, *Rácz Vati* és *Ignáth Gyula* régi magyar nótákat énekelnek kobzos kísérettel, *Lengyel Gabriella* hegedűművész és *Szokolczay-Riegler* orgonaművész márkás nevei teszik változatossá a *Bognár Elek* színművész rendezte pálos-est gazdag műsorát, melynek kiemelkedő eseménye *Ijjas Antal* szerkesztő előadása lesz *Fráter György* pálos bíborosról. Közreműködik még *Doroszlai Károly* vezényletével a M. kir. honvéd légierők zenekara. Zárószót *P. Besnyő Gyula* h. tartományfőnök és perjel mond.

Dr. Kisbán Emil:

A czenstochowai pálos nyomda

(1628—1864)

A pálosrend íróinak munkái a könyvnyomtatás felfedezése után, a XVI. század végén és a XVII. század elején főleg Rómában, Bécsben és Krakkóban jelentek meg. A rend könyvszükségletének kielégítése végett azonban már a XVII. század elején Czenstochowában önálló nyomdát rendeztek be. E nyomda alapításának idejét pontosan nem állapíthatjuk meg. Benger megállapítása szerint a nyomda a topolnai kolostor alapításának évében, 1649-ben nyílt meg. Ekkor azonban a nyomda, miként ez az alábbiakból kitűnik, már javában működött. A nyomda minden valószínűség szerint még a XVII. század elején, 1620 és 1628 közt alakult meg s kezdetben királyi felhatalmazás nélkül működő, magánjellegű kisebb rendi nyomda volt. Célja eleinte kimondottan pálos íróknak csupán rendi célokat szolgáló szellemi termékeinek a nyomása volt. A czenstochowai pálos könyvtár több olyan nyomdaterméket őriz, amelyek kétség-telenül igazolják, hogy a nyomda 1628-ban már megkezdte működését. Ekkor jelent meg ugyanis a nyomda betűivel *Mikolaj Moscisk Mosciski*-nak a czenstochowai kolostor könyvtárában őrzött *Akademja Pobożności* c. quartalakú, 748 oldal terjedelmű műve. Az ezen a művön kívül fennmaradt csekélyszámú adatból arra következtethetünk, hogy a nyomda a XVII. században csak elvétve működött. Termékei valószínűleg néhány nagyobb munkától — mint amilyen az idézett mű — eltekintve csupán kisebb nyomtatványok, röplapok, imádságok lehettek, amelyek főleg Mária és a szentek tiszteletének gyarapítását célozták s a rendi élettel szorosan összefüggő áhítatirodalom körébe tartoztak. E kisebb nyomtatványokból az idők mostohasága miatt korunkra alig maradt fenn valami. A nagyobb munkák is jórészt elvesztek a kolostor környékét többízben ért ellenséges támadás okozta pusztulás miatt.

A nyomdának több fennmaradt nagyobb nyomdaterméke igazolja azonban azt, hogy ez a nyomda a XVII. században, amikor a kolostor falai között viszonylagos nyugalom honolt, a szükséghez mérten több ízben nagyobb alkotások kinyomására is vállalkozott. Így 1644-ben jelent meg *Lobzynski Jan Dionizy*nek *Dies natalis panegirice repraesent-*